

**Василь Федосійович Столяров**

*д-р екон. наук, проф.  
академік АЕН України  
ORCID 0000-0002-4399-7117  
e-mail: stolyarovvf@ukr.net;*

**Оксана В'ячеславівна Шинкарюк**

*канд. екон. наук, докторант  
академік АЕН України  
ORCID 0000-0002-3004-0404  
e-mail: kseniya3001@yahoo.com;*

**Віталій Володимирович Островецький**

*канд. екон. наук, докторант  
e-mail: v.ostrovetskyy@gmail.com,*

**Вікторія Василівна Столярова**

*д-р філософії в галузі економіки і фінансів  
ORCID 0000-0002-9483-5126  
e-mail: antoshka@ukr.net,*

*Інститут фізичної економіки ім. С.А. Подолінського, м. Київ*

## МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ФЕДЕРАЛІЗАЦІЇ УНІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ

**Вступ.** Впроваджуючи передовий світовий досвід і закладаючи основу сучасної системи управління державними фінансами в останні роки, Україна провела низку важливих реформ в галузі управління державними фінансами. Зокрема, успішно впроваджено сучасну систему казначейського обліку із застосуванням єдиного казначейського рахунку [1]. Кодифіковано національне законодавство з питань оподаткування.

Здійснюється модернізація системи податкового адміністрування на основі відмови від традиційного адміністративно-командного стилю до більш сучасного, орієнтованого на надання послуг [2].

З 2017 року введено трирічне планування Державного бюджету України, створено Державний Фонд Регіонального розвитку, розпочато процес децентралізації державного управління [3].

Проте, попри всі проведені реформи і удосконалення, низька ефективність державних видатків, недостатні інвестиції у розвиток інфраструктури, недовершеність адміністрування процесу формування бюджетних доходів (наявність податкового боргу по сплаті загальнодержавних податків, заборгованість з відшкодування ПДВ), дефіцитність Державного та профіцитність місцевих бюджетів України у поєднанні із негнучкими моделями фінансового управління ускладнюють проведення ефективної соціально-економічної та бюджетно-податкової політики.

Бюджетно-податкову політику визначено серед основних інструментів сприяння активному, сталому і збалансованому економічному зростанню, передусім, на основі стабілізації ситуації у бюджетній сфері. Проведення ефективної бюджетно-податкової політики сприятиме підвищенню впевненості та соціально-економічної стійкості світової та регіональних (національних) виробничо-технологічних систем, досяг-

ненню фінансової стабільності та її захисту, а також забезпеченню всього світового суспільства можливостями для отримання переваг від глобалізації та впровадження останніх досягнень науково-технічного прогресу.

В Комюніке тридцять четвертої наради Міжнародного валютно-фінансового комітету (МВФК) від 8 жовтня 2016 року наголошувалось, що всім країнам слід застосовувати гнучку бюджетно-податкову політику із акцентом на створення умов та сприяння економічному зростанню, в тому числі на основі пріоритетної уваги до розміщення високоякісних інвестицій.

Одночасно слід нарощувати фінансову стійкість держави шляхом забезпечення стабільної траєкторії зменшення відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту (ВВП).

Заходи податково-бюджетної політики, які вселяють довіру і відповідають цим принципам, сприятимуть динамічному економічному зростанню і підвищенню впевненості у майбутньому. Ретельно побудовані податкові структури, а також завдання щодо вдосконалення бюджетного планування, мобілізації бюджетних доходів, сприятимуть прискоренню і темпів соціально-економічного зростання, і захисту вразливих груп населення та зменшенню соціальної нерівності [4].

Становлення та розвиток інституту місцевого самоврядування в Україні, забезпеченого достатніми джерелами фінансування конституційних повноважень, визначає необхідність розбудови оновленого формату відносин між Державою, органами місцевого самоврядування та платниками податків (бізнесом і домашніми господарствами). Основним завданням у сфері розвитку місцевого управління України (яке одночасно є значимою проблемою) є зміцнення доход-

них джерел органів місцевого самоврядування з метою формування економічно-спроможних, конкурентоздатних та самодостатніх Об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ).

Модернізація моделі місцевого самоврядування, що є пріоритетом поточної економічної політики України, потребує розробки виважених, прозорих і результативних рішень щодо удосконалення процесу формування фінансових ресурсів ОТГ.

Основні засади, принципи і критерії, а також пропорції, форми і механізм акумуляції фінансових ресурсів на різних рівнях державного управління набувають особливого значення в процесі трансформації взаємовідносин між центральним рівнем управління та локальними юрисдикціями. Оскільки будь-які новації у сфері державного управління потребують фінансового забезпечення на всіх етапах їх розробки, впровадження та адміністрування. Відповідно, потребують теоретичного обґрунтування і основні вектори трансформації доходної бази місцевого самоврядування, зорієнтованої на формування бюджетів органів місцевого самоврядування України, спроможних забезпечити прискорений регіональний розвиток у всіх сферах соціально-економічної та іншої діяльності.

Весною 2014 року Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка відповідає європейським принципам самоврядування [5; 6].

У червні 2014 року прийнято Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [7].

Відповідно до Позачергового послання Президента України [8], Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» [9], Коаліційної угоди [10], Програми діяльності Кабінету Міністрів України [11], Верховна Рада затвердила План законодавчого забезпечення реформ в Україні [12].

Проект змін до Конституції України, у разі його прийняття, дозволить остаточно закріпити адміністративно-територіальний, устрій, та нову регіональну карту території та повноваження територіальних громад.

У результаті децентралізації державного управління в Україні органи місцевого самоврядування набувають більшої фінансової автономії, значно розширюється і сфера їх повноважень, а разом з цим – і суми державних коштів, що надходять та/або лишаються у їх розпорядженні. Місцеві органи влади приймають все більше рішень щодо здійснення державних інвестицій, експлуатації й обслуговування найбільших і найважливіших об'єктів інфраструктури, в частині фінансування робіт з експлуатації, технічного обслуговування та оновлення основних засобів.

Передусім, це сфери охорони здоров'я і освіти, а також сфера комунальних послуг. Означені повноваження потребують відповідного фінансового забезпечення як у формі власних доходів нових адміністративно-територіальних утворень, так і у вигляді спеціалізованих субвенцій та субсидій із Державного бюджету України.

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року були визначені сфери відповідальності органів місцевого самоврядування, розділяючи кожну з них на власні і делеговані повноваження [13]. Власними (або самоврядними) повноваженнями є права і обов'язки місцевих органів само-

врядування, які визнані державою і передбачають самостійне рішення населенням питань місцевого значення.

Делегованими визнано повноваження, що надані органам місцевого самоврядування законом, з одночасною передачею необхідних матеріальних і фінансових ресурсів, реалізація яких контролюється органами виконавчої влади України.

До сфер відповідальності місцевих органів самоврядування України належить: забезпечення комплексного розвитку території громади; планування; бюджет і фінанси; управління власністю громади і місцевими фінансовими засобами; забезпечення потреб населення в житлі, транспорті, торгівлі і комунальні послуги; соціальний захист населення; зовнішньоекономічна діяльність; сприяння обороні держави; розвиток охорони здоров'я, освіти, культури та спорту; захист навколишнього середовища; регулювання земельних відносин; облік; ліцензування та реєстрація; а також інформаційне забезпечення.

Згідно з останніми змінами, внесеними до Бюджетного кодексу Законом України від 28 грудня 2014 року за № 79-VIII, було скасовано розподіл доходів на перший і другий кошики.

Актуалізації теми дослідження сприяла розробка проєктів:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. (національний рівень) та Регіональних стратегій адміністративних областей на період до 2027 р. (регіональний рівень);
- Планів заходів з реалізації Стратегії на 2021-2023 рр. (перший етап).

Формування вказаних стратегій і планів заходів передбачає наявність національно визначених точок економічного зростання в ОТГ на підставі комплексного об'єктивного аналізу їх фінансового потенціалу – рівня та динаміки валового регіонального продукту (ВРП), як результативного показника фінансово-економічної діяльності території [14].

Доречним стає також аналіз вітчизняного досвіду фінансового вирівнювання регіонів та досягнення збалансованості місцевих бюджетів районів і областей в умовах створення ОТГ, які отримують трансферти з Державного бюджету України.

Фахівцями Інституту фізичної економіки розроблені «Науково-методичне забезпечення стратегічного планування та державне регулювання регіонального людського розвитку в Україні» [15] та «Науково-методичні засади державного регулювання стійкого людиноцентричного розвитку регіонів» [16] в контексті впровадження бюджетного федералізму соціального устрою держави та узгодженості національних завдань та індикаторів Цілей Сталого Розвитку на період до 2030 року з системою 33-х показників шести блок-аспектів виміру Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР).

**Стисла характеристика і постановка проблеми. Мета статті.** Бюджетний федералізм в унітарній державі полягає в регламентації фінансової самодостатності органів регіональної влади та місцевого самоврядування, яка визначена за доходами, виходячи з їх видаткових повноважень в соціально-економічному розвитку та на основі прогнозних розрахунків джерел і обсягів місцевих фінансів.

Видаткові повноваження мають відповідати обсягу фіскальних надходжень. Регіональні органи влади

та органи місцевого самоврядування, не очікуючи вказівок і контрольних цифр від органів загальнонаціональної влади, самостійно аналізують варіанти власних фінансових можливостей у базовому, звітному та плановому періодах (як мінімум у трирічному вимірюванні) й на підставі екологічних і соціальних нормативів (не нижче рівня мінімальних соціальних потреб і галузевих стандартів надання послуг населенню – освітня та медична субвенція, кошти на соціальний захист і соціальне забезпечення) самостійно приймають рішення щодо реалізації Місцевих цільових програм і Планів заходів з реалізації Регіональних стратегій [17; 18].

Впровадження бюджетного федералізму націлено, з одного боку, на забезпечення фінансових потреб кожної територіальної громади відповідно до її економічної спроможності з мобілізацією внутрішньо-регіональних резервів, а, з іншого, – на забезпечення соціальної рівності в отриманні населенням конституційно гарантованих державою публічних послуг в кожному районі.

На жаль, положення бюджетного федералізму й досі не прийняті до практичного використання народними депутатами та керівниками Верховної Ради й Уряду, фахівцями Мінфіну, Мінекономрозвитку, Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки України.

Становлення бюджетного федералізму в Україні як унітарній державі відбувається надто повільно в зв'язку з відсутністю належного науково-освітнянського та адміністративного забезпечення. Термін «федералізація» (навіть бюджетна) дратує політиків і керівництво Уряду та Держави на противагу більш популярного терміну «децентралізація». В Україні не здійснено переосмислення минулого власного досвіду та сучасного світового щодо переважно територіального (порівняно з галузевим) принципу управління соціально-економічним розвитком у регіоні.

Фахівцями Інституту фізичної економіки ім. С.А. Подолинського з 2000 року ініціативно підготовлені наукові нароби з проблем бюджетної федералізації, інформаційно-методичної узгодженості Цілей Розвитку Тисячоліття на 2001-2015 роки, з системою 33-х показників ІРЛР, впровадження соціально-адекватного менеджменту на національному та регіональних рівнях управління та ін. [19-22].

Разом із вченими Бердянського університету менеджменту і бізнесу МОН України були розроблені вперше в українській державі «Регіональна програма людського розвитку Хмельниччини на 2016-2020 рр.» (2016 рік) та пілотний проект «Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області (на прикладі Хмельниччини)» (2017 рік) [23-24].

На жаль, ці розробки не були визнані та використані Мінрегіоном України та минулим складом Уряду України.

Тобто, рекомендації і пропозиції українських вчених і фахівців з цих проблем не враховуються. Але доречно було б нагадати, що після анексії Російською Федерацією території АР Крим, коли вже з 18.03.2014 року взаємодії податкової і казначейської служб України та АР Крим та м. Севастополь були припинені, 15.04.2016 року Верховною Радою України приймається Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо підвищення фі-

нансової самостійності АР Крим та м. Севастополь)», який передбачив розширення прав АР Крим та м. Севастополь у сфері фінансово-бюджетної політики та підвищення фінансової самостійності й автономії бюджетів АР Крим. Зокрема, вказаним законом були передбачені наступні заходи:

- зарахування в повному обсязі до бюджету АР Крим усіх доходів, які сплачуються (перераховуються) на території АР Крим та м. Севастополя;

- надання права місцевій владі визначати видатки на кредитування бюджету в межах надходжень без застосування механізму вирівнювання, тобто без втручання держави в процес формування бюджетів АР Крим та м. Севастополя;

- можливість здійснення розподілу міжбюджетних трансфертів між бюджетом АР Крим, міським бюджетом м. Севастополя та відповідними місцевими бюджетами.

З урахуванням зазначених змін бюджету АР Крим та м. Севастополя стали збалансованими без дефіциту за дохідною та видатковою частинами з нульовим трансфертом з Державного бюджету України.

Фахівці Інституту фізичної економіки, які з 2006 року з використанням гармонійних пропорцій «Золотого Перетину» та положень Концепції людського розвитку і Соціально Адекватного Менеджменту (САМ) досліджують складові механізми та систему критеріїв і показників бюджетної федералізації в унітарній Україні, вважають, що громадсько-військовий конфлікт на Українському Донбасі можна було б упередити у 2013-2014 роках, а на сьогодні й припинити шляхом збільшення фінансової автономії Луганської і Донецької областей у межах України на підставі впровадження фінансових нормативів бюджетування складових регіонального людського розвитку (з одночасним розповсюдженням на усі регіони України) [21; 22].

У зв'язку з цим **метою статті** є гносеологічні оцінки процесів і процедур моделей фіскальної децентралізації, її методологічних засад з врахуванням світового досвіду та їх переосмислення в українських умовах Євроінтеграції з визначенням стратегічних напрямів та завдань бюджетно-податкової політики унітарної держави України.

**Виклад основного матеріалу: оцінки вихідних положень світового досвіду фіскальної децентралізації.** Децентралізація державного управління означає передачу відповідальності за збільшення видаткової і дохідної частин бюджету на місцевий рівень [25]. Ідеально децентралізована система має забезпечувати рівень і зміст суспільних послуг та узгоджуватися із уподобаннями виборців і, одночасно, забезпечувати наявність стимулів до ефективного надання таких послуг. При цьому, можуть забезпечуватися гарантії контролю з боку центрального рівня державного управління або надання компенсуючих трансфертів, у випадках, коли враховуються зовнішні ефекти, що пов'язані із географією (місцерозташуванням), економією від масштабів, адміністративними видатками, а також видатками, що пов'язані з дотриманням вимог міжнародного і національного законодавства. До того ж, застосування на практиці цих вихідних положень вимагає значної кількості пересічних юрисдикцій.

В теорії фіскальної децентралізації в регіональному і місцевому фінансовому управлінні виділяють

три основні моделі децентралізованого управління: *деволюція*, *делегація* і *деконцентрація* [26, с. 4].

*Деволюція*, або переміщення, вважається найбільш довершеною моделлю децентралізації, яка передбачає передачу місцевим урядам повну відповідальність за здійснення всього переліку комунальних послуг одночасно із повноваженнями щодо збирання податків для фінансового забезпечення всіх видів послуг [26, с. 5].

*Делегація* – це проміжна модель децентралізації, яка ґрунтується на тому, що місцевим урядам делегована відповідальність за надання деяких видів суспільних послуг під наглядом та/або за погодженням із центральним урядом, який може забезпечувати деякі форми фінансування цих видів услуг [28].

*Деконцентрація* передбачає обмежену передачу деякої адміністративної свободи дій для місцевих органів від центральних міністерств і відомств [29].

Розрізняють також *деконцентрацію* з повноваженнями і без повноважень. *Перша* означає, що регіональні відділення центральних урядових установ наділені повноваженнями приймати самостійні рішення. *Друга* – має місце тоді, коли регіональні відділення центральних урядових установ приймають рішення після їх схвалення центром.

Відповідно до вказаної класифікації багато країн колишнього Радянського Союзу, в тому числі й Україна, більшою мірою тяжіють до моделі *деконцентрації*.

Деякі теорії фіскальної децентралізації, що отримали світове визнання, наводять серйозні аргументи на користь децентралізації процесу прийняття рішень і надання місцевому управлінню більшої значущості на основі ефективності, підзвітності і керованості, а також завдань і положень автономності.

Вважається, що місцева влада має більше інформації щодо потреб місцевого населення порівняно із органами управління вищого рівня. Органи місцевого самоврядування краще справляються із культурною неоднорідністю регіону та створюють умови для економічного зростання через зниження рівня податків, більш якісного визначення відповідності між місцевими потребами і необхідними послугами, якості надання суспільних послуг. Одночасно виникають передумови щодо скорочення управлінського апарату органів місцевого самоврядування [30]. Також спостерігаються передумови для зниження рівня корупції через політичну конкуренцію і зростання відповідальності місцевих органів влади (більш виражено в країнах з авторитарним режимом, де система стримувань і противаг більш потужна на місцевому рівні) [31; 32].

Одночасно має місце зниження нерівності в межах населених пунктів (для розвинених країн): мешканці скоріше будуть асоціювати себе із регіоном, який надає їм більш прийнятні комбінації місцевих податків і рівень державних видатків соціальної спрямованості, а також сприяє зростанню доходів і збільшенню населення. [33; 34] Так, Ж. Стіглер (Stigler, 1957) визначає два основних принципи побудови моделі юрисдикції (так зване меню Стіглера): «*Чим ближче представники влади до народу, тим краще ця влада працює. Народ повинен мати право обирати, у якому вигляді і в якому обсязі йому необхідні державні служби*» [35].

Ідея моделі юрисдикції, побудованої за *принципом фіскальної рівності* бере свій початок в науковій літературі, присвяченій теорії суспільного вибору. Так,

М. Олсон стверджує, що у разі, якщо політична юрисдикція і вигода взаємно перетинаються, то вирішується «Проблема безквіткового проїзду». Граничні вигоди дорівнюють граничним витратам виробництва, що забезпечує оптимальний характер надання суспільних послуг органами державного управління. Фіскальний еквівалент – термін, що описує оптимальний розподіл обов'язків на основі сфери, яка буде порушена даними суспільними благами (наприклад, таке національне громадське благо як національна оборона, має надаватися на національному рівні, а такі місцеві суспільні блага, як охорона порядку, комунальні послуги, мають надаватися під контролем місцевих органів влади, якщо дана сфера знаходиться в межах їх повноважень) [36].

В. Оутс (Oates, 1972) запропонував *принцип відповідності*, за яким юрисдикція, яка визначає рівень надання кожного суспільного блага, має враховувати точно визначений набір індивідів, які споживають це благо [37].

Даний принцип вимагає наявності великої кількості пересічних юрисдикцій. У подальшому цю ідею було розвинуто до визнання концепції функціонально-пересічних конкурентних юрисдикцій.

В. Оутсом сформульовано *теорему про децентралізацію*, за якою «кожна суспільна послуга, що має надаватися юрисдикцією, розповсюджується на територію, розміри якої мінімально необхідні для освоєння вигід і витрат від надання таких послуг», оскільки органи самоврядування краще обізнані та інформовані про потреби жителів даного регіону [38]. Крім того, населення, для потреб якого призначаються дані суспільні послуги, може впливати на прийняття рішень на місцевому рівні, тим самим вчиняючи позитивний вплив на підвищення фінансової відповідальності та ефективності, особливо в умовах, коли фінансування суспільних послуг також децентралізовано.

Одночасно ліквідуються зайві рівні юрисдикції та зростає конкуренція між юрисдикціями та прагнення щодо впровадження інновацій. Теорема децентралізації ґрунтується на асиметрії інформації, допущенні про те, що місцева влада має більше інформації про потреби місцевого населення порівняно з органами управління вищого рівня [38].

Б. Фрей і Р. Айхенбергер довели, що юрисдикції повинні створюватися за функціональною спрямованістю навіть із частковим територіальним перекриванням, а індивіди і спільноти повинні бути вільні у виборі між конкуруючими юрисдикціями. Таким чином, індивіди і суспільство висловлюють свої переваги безпосередньо шляхом висування ініціатив і проведення референдумів. Юрисдикції мають повноваження у відношенні до своїх членів, а також частковим фіскальним суверенітетом, правом збільшувати податки з метою виконання своїх завдань [40].

Відповідно до *принципу субсидіарності* оподаткування, використання коштів і регуляторні функції повинні виконуватися на найбільш можливих низових рівнях державного управління, якщо не існує переконливих причин, що викликають необхідність передачі їх виконання на більш високі рівні. Даний принцип бере свій початок в соціальному вченні Римської католицької церкви і вперше був запропонований папою Львом XIII у 1891 році. В подальшому папа Пій XI висунув перевагу принципу субсидіарності в якості третього можливого шляху, проміжного між

диктатурою держави і невтручанням держави в економіку.

За умовами Маастрихтської угоди цей принцип став керівним при розподілі відповідальності між членами Європейського Союзу (ЄС) [41].

При цьому, вертикальні податкові екстерналії вибудовуються в процесі взаємодії між податками на національному та місцевому рівнях. Тобто, вважається, що зростання податкових ставок на національному рівні призведе до зниження місцевих податкових надходжень і змусить органи регіональної влади збільшувати ставки місцевих податків [42].

Принцип субсидиарності є повною протилежністю залишковому принципу, що зазвичай використовується в унітарних державах, де місцеві органи державної влади приймають на себе функції, які центральний уряд не хоче виконувати або вважає неможливим для виконання.

Оптимізація кількості та розміру місцевих юрисдикцій обумовлює перегляд їх кордонів. З цього приводу в теорії розроблено декілька підходів, а саме: голосування ногами, голосування виборчими бюлетенями, добровільні об'єднання, перегляд юрисдикції.

На думку Ч. Тібу, при прийнятті рішень про місце проживання люди враховують існуючі податкові зобов'язання і набір суспільних послуг, що надаються конкретною юрисдикцією [43].

Таким чином, подібне «голосування ногами» призводить до утворення юрисдикції, створюючи аналог дії ринкового механізму в сфері надання громадських послуг.

В. Оутс стверджував, що якщо люди голосують своїми ногами, фіскальні відмінності між районами капіталізуються у вартість житлової власності. Однак даний висновок було спростовано офіційними експериментами з розрахунку алокаційної ефективності, запропонованими Дж. Брукнером [44] і А. Шахом [45]. Дослідження засвідчили, що оптимальна межа надання суспільних послуг не забезпечується лише шляхом «голосування ногами», а залежить також і від раціональної поведінки виборця.

Прихильники теорії «голосування виборчими бюлетенями» вважають, що колективний спосіб прийняття рішень не в змозі забезпечити максимізацію добробуту електорату, оскільки громадяни і їхні представники в органах державної влади можуть мати різні цілі та мотивацію. А постулат щодо того, що надання суспільних послуг через «добровільні об'єднання (клуби)» гарантує формування юрисдикцій, що співпадають із оптимальним наданням громадських послуг, було сформульовано Дж. Бухананом [46].

У той же час, у сучасному суспільстві важливим процесом формування спільноти є «перегляд кордонів

існуючих юрисдикцій» з метою створення органів із спеціальними або багатоцільовими повноваженнями.

В теорії фіскальної децентралізації виділяють п'ять концепцій щодо визначення способів взаємодії державного управління і функцій та обов'язків місцевих органів державної влади:

- 1) традиційний фіскальний федералізм;
- 2) новий суспільний менеджмент (НСМ);
- 3) теорія суспільного вибору;
- 4) нова інституційна економіка (НІЕ);
- 5) мережеві форми управління на місцевому рівні.

Концепція фіскального федералізму і НСМ фокусуються на усуненні недоліків ринкового механізму і на пошуках способів найбільш ефективного і справедливого надання суспільних благ. Теорія суспільного вибору і концепція нової інституційної економіки акцентують на необхідності усунення недоліків державного управління. Концепція мережевих форм державного управління спрямована на використання інституційних механізмів та заходів з метою подолання як провалів ринку, так і недоліків державного регулювання [47].

Д. Елазар виділив принципи, за якими система міжбюджетних відносин об'єднує бюджети різних рівнів:

- закріплення в конституції країни розподілу влади і гарантій незмінності повноважень центрального та регіональних урядів;
- наявність двопалатного парламенту, що представляє населення і регіони;
- представництво регіонів на федеральному рівні через двопалатний парламент;
- право регіонів впливати на процес зміни конституції країни, але без права змінювати власну конституцію в односторонньому порядку;
- наявність децентралізованого уряду, причому повноваження центрального уряду на федеральному рівні вище, ніж повноваження регіональних урядів на своєму рівні [48].

Вибір тієї чи іншої моделі міжбюджетного регулювання є досить складною проблемою для кожної держави, тому дослідження питань класифікації і вибору типів моделей міжбюджетного регулювання знайшли широке відображення в працях багатьох науковців і практиків [49-50].

Г. Хьюз і С. Сміт, аналізуючи форми державного управління у 19-ти країнах Організації Економічного Співробітництва (ОЕСР), класифікували їх за двома ознаками (схожості підходів до регулювання міжбюджетних відносин, співвідношення ролей центральної і субнаціональної влади) з виділенням чотирьох груп (табл. 1) [51].

Таблиця 1

Класифікація країн-членів ОЕСР за типами моделей міжбюджетного регулювання

№ групи	Країни	Характеристика
I	Австралія, Канада, США, Великобританія, Японія	Регіональні та місцеві органи влади мають значну самостійність і фіскальну автономію
II	Країни Північної Європи (Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція)	Значну провідну роль відіграють місцеві (регіональні) органи влади у фінансуванні соціальних витрат
III	Австрія, Німеччина, Швейцарія	Автономія бюджетів різного рівня і їх активна співпраця
IV	Бельгія, Греція, Португалія, Іспанія, Італія, Франція	Залежність регіонів від центрального уряду

Джерело: Hughes, G.; Smith, S.; Tabellini, G. (1991). Economic aspects of decentralized government: structure, functions and finance. *Economic Policy*, 6 (13), pp. 426-459.

Питання розробки ефективної багаторівневої бюджетної системи мають визначальне значення для будь-якої країни світу. Однак, попри можливість введення низки базових принципів, умов та критеріїв формування міжбюджетних відносин, ідеальної моделі відносин між центральним рівнем та локальними юрисдикціями на практиці не існує. Означене пояснюється різноманітністю систем державного управління, що застосовуються у багатьох країнах світу.

Вважається, що децентралізація може привести до певного поліпшення у наданні суспільних послуг за рахунок наближення громадськості до процесу прийняття рішень, підвищуючи тим самим спроможність органів управління завдяки досягненню узгодження уподобань виборців в частині розподілу суспільних ресурсів. В той же час відзначається, що децентралізація в окремих – до погіршення якості надання послуг, зростання корупції, дестабілізації макроекономічної ситуації й гальмування економічного зростання.

У ряді досліджень стверджується, що децентралізація сприяє тому, що органи управління більшою мірою враховуватимуть потреби жителів на своїх територіях. Інші дослідники, які більш обережні у ствердженнях, вважають, що децентралізація є складним і неоднозначним явищем, але в кінцевому рахунку – позитивно впливає на добробут місцевого населення. Зазначається, що результати децентралізації залежатимуть від більш широкого контексту, формату та масштабу проведених перетворень, якості державного менеджменту. Децентралізація сприяє зниженню ступеня регіональної нерівності, зменшенню видатків центрального рівня на утримання та розвиток інфраструктури, дорожнього господарства зокрема, зниженню корупції і поліпшенню якості демократичного управління як у великих містах, так і в дрібних муніципальних утвореннях.

В інших дослідженнях висвітлюються негативні аспекти децентралізації. Наприклад, введення механізмів участі населення в окремих азіатських та латино-американських країнах призвело до виникнення нових форм отримання ренти на місцевому рівні, а не до більш прозорого і справедливого розподілу суспільних ресурсів, як передбачалося розробниками відповідної державної політики. Критики децентралізації стверджують, що місцеві органи є занадто корумпованими та не мають достатніх технічних, людських і фінансових ресурсів для надання широкого спектру різноманітних суспільних послуг, що відповідатимуть місцевим потребам. А схильність до марнотратства, у тому числі на проведення сумнівних економічних експериментів, може поставити під загрозу макроекономічну стабільність.

Особливості формування бюджетів органів місцевого самоврядування визначаються моделлю державного устрою. У світовій практиці використовується декілька таких моделей. Англосаксонська модель, яку побудовано у Великобританії, прийнята у США, Канаді, Індії, Австралії та інших федеративних державах. Модель характеризується високим ступенем автономії місцевого самоврядування.

У країнах континентальної Європи (Франція, Італія, Іспанія) та більшості країн Латинської Америки, Близького Сходу застосовується модель, що поєднує місцеве самоврядування із місцевими державними адміністраціями і характеризується певними обмежен-

нями автономії місцевого самоврядування, наявністю державних уповноважених тощо.

Відносна значимість місцевих органів влади в індустріально розвинених країнах визначається шляхом порівняння двох показників: частки в консолідованих суспільних видатках і процентного відношення місцевих видатків до розмірів ВВП. За обома показниками лідирують скандинавські країни; за ними йдуть Великобританія і США, а Канада, Франція і Німеччина замикають цей список. Виділяються місцеві органи влади Данії, на які припадає до 50% всіх витрат, що становить приблизно 30% ВВП. Серед нових індустріальних країн Нова Зеландія займає відокремлене положення при рівні місцевих витрат менше 3% ВВП.

Органи місцевого самоврядування Австралії у сфері інфраструктури контролюють 27% всіх видатків, для порівняння у Великобританії – 62%, а в країнах ЄС і ОЕСР – 47 і 41% відповідно.

У Великобританії, США і Канаді понад 60% видатків на місцевому рівні припадає на фінансування соціальних послуг, спрямованих на розвиток людини, в той час як в Австралії органи влади на місцях не займаються цими питаннями. В ОЕСР цей показник складає в середньому близько 46%. У сфері охорони здоров'я місцеві органи влади Австралії не відіграють значимої ролі, проте в Данії вони є найбільш високими – понад 90%. В середньому в країнах-членах ЄС і країнах-членах ОЕСР соціальні видатки складають у середньому близько 28 і 19% відповідно.

У більшості індустріальних країн відмічається дуже значний ступінь залучення місцевих органів влади до надання соціальних послуг та діяльності в сфері охорони навколишнього середовища. В цілому місцеві органи влади в скандинавських країнах виконують місцеві послуги в максимальному діапазоні, в тому числі широкий набір послуг, орієнтованих на населення. Місцеві органи влади в Південній Європі і Північній Америці розташовуються в середньому діапазоні і більше зосереджені на послугах у сфері власності. Австралійські місцеві органи влади головним чином зосереджують діяльність у сфері транспорту та утилізації відходів [52].

Обсяг трансфертів у бюджетах регіонів федеративних держав становить від 4% ВВП в Австрії, 4,3% в Німеччині, 5,1% в Швейцарії, 5,6% в США, до 8% ВВП в Канаді та Австралії. Їх частка в сукупних надходженнях територіальних бюджетів в країнах ОЕСР досить висока і становить на рівні 40%, в тому числі в англосаксонських країнах – 36%, в скандинавських – 34%, в федеративних європейських країнах – 24%, в інших західноєвропейських країнах (Греція, Бельгія, Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Нідерланди) – 63,2%.

У Скандинавських країнах центральні уряди наділені потужними наглядовими та регулятивними функціями. Так, в Данії органи місцевого самоврядування перерозподіляють більше 30% валового внутрішнього продукту (ВВП). У скандинавській видатковій моделі вагому роль відіграють малі місцеві уряди (в середньому розміри юрисдикції не перевищують 10 тис. жителів), які в основному знаходяться на самофінансуванні. У Данії і Швеції близько 75%, а в Норвегії – 64% місцевих видатків фінансуються з власних джерел доходів. Податки на доходи фізичних осіб (використовуються місцеві ставки, додаткові до ставок державних податків) є основою місцевих фінансів

(майже 91% податкових надходжень), а податки на власність складають лише 7% від податкових надходжень [53; 54].

У німецькій моделі в основу закладено принципи субсидіарності, кооперації і адміністративної ефективності. В рамках цієї концепції функції розробки фіскальної політики передані на федеральний рівень, а зобов'язання з надання послуг – географічно виділеним землям і місцевим урядам, яким надано значну автономію у питаннях забезпечення суспільними послугами. Вся діяльність щодо забезпечення суспільними послугами місцевого характеру передана на рівень місцевого управління. В середньому місцева влада керує життєзабезпеченням до 20 тис. осіб, місцеві видатки становлять близько 10% ВВП.

Німецька модель орієнтується на вирівнювання податкового потенціалу федеральних земель як основного фактору згладжування горизонтальних бюджетно-податкових диспропорцій. Модель реалізується шляхом перерозподілу надходжень ПДВ і надання цільових трансфертів. Міжбюджетні відносини базуються на «загальних» податках, надходження від яких розподіляються між усіма її рівнями. При цьому здійснюється їх частковий перерозподіл з метою скорочення розривів між «багатими» і «бідними» землями. Пряма фінансова допомога з бюджетів вищого рівня відносно незначна за обсягами. Проте є численні і вельми великі федеральні і спільні програми регіонального розвитку. Унікальність німецької моделі полягає в ефективності застосування даних інструментів.

У Великій Британії місцевому управлінню надана значна автономія у виконанні суто локальних функцій, але воно має доступ лише до обмеженого кола інструментів отримання доходів. Місцеві уряди відіграють домінуючу роль у наданні таких орієнтованих на обслуговування власності послуг, як утримання доріг, утилізація побутових відходів, водопостачання і каналізація і обмежену роль щодо суспільних послуг, орієнтованих на людський розвиток, таких як охорона здоров'я, освіта і соціальне забезпечення. Податки на власність є основою доходів місцевих урядів. Місцеве управління зазвичай отримує дві третини власних доходів від надходжень трансфертів з центрального рівня. Органи місцевого самоврядування не мають повноважень щодо податків на доходи фізичних осіб. Роль очільника виконавчої влади невелика, а місцеві ради відіграють значну роль в ухваленні рішень на місцевому рівні. В середньому місцеві уряди характеризуються чималими розмірами, охоплюючи близько 120 тис. населення, місцеві видатки складають близько 12% від ВВП [55].

У колишніх британських колоніях роль офіційних представників влади була посилена для забезпечення загального нагляду і контролю над місцевими урядами в інтересах центральної колоніальної адміністрації [56].

Китайська модель передбачає досить значний розмір юрисдикцій місцевого державного управління. Видатки субпровінційального місцевого державного управління складають 51,4% від консолідованих суспільних видатків. На рівні субпровінційального державного управління зайнято близько 90% від загальної чисель-

ності найманих працівників сфери державного управління. Окремі функції, належать центральним органам вдали. Однак страхування на випадок безробіття, соціальне забезпечення, а також система соціального захисту передані провінційному та місцевому державному управлінню. Ступінь автономії безпосередньо залежить від фіскальних можливостей місцевого управління, коли багатші юрисдикції ведуть свою власну політику, а бідні юрисдикції підстроюються до провінцій більш високого рівня.

В Японії у 1960 році було утворено Міністерство внутрішніх справ, що відіграло основну роль з підтримки місцевого управління. Прибуткові податки є основою фінансування місцевого державного управління, їх частка сягає до 60% від доходів, одержуваних з власних джерел, за ними слідує податки на власність, які складають до 30%, а податки з продажу – близько 10% [57].

Частка місцевих податків нараховує 31% для префектур і 33,7% для муніципалітетів. Цікаво, що середня величина становить 23% для префектур і 18% для муніципалітетів, що відображає дисбаланс у розподілі місцевих податків. Місцевий податок на передачу нерухомої власності – це різновид місцевого податку: він стягується центральним урядом в адміністративно-господарських цілях. У частині доходів від місцевого податку частка надходжень від муніципалітетів становить 57%, другий за величиною – місцевий податок на споживання. Податок на нерухомість становить більшу частину податку муніципалітету. Даний податок, а також прибутковий податок формують близько 90% загальних податкових надходжень [58].

Північноамериканська (США, Канада) модель визнає місцеве управління як систему, що створюється за рішенням кожного штату або провінції, але одночасно намагається надати автономію (право Гомруля<sup>1</sup>) місцевим урядам в заздалегідь визначених областях їх відповідальності – головним чином в наданні послуг, орієнтованих на власність. Місцеве державне управління виконує середній за обсягом набір функцій. У середньому юрисдикція місцевого управління в США поширюється на населення чисельністю біля 10 тис. чол., в Канаді близько 6 тис. чол. Податки на власність – основне джерело місцевих доходів. Витрати місцевого державного управління складають близько 7% від ВВП.

В США податки складають три чверті всіх власних доходів штату (75%) та трохи більше 60% власних доходів муніципальних утворень. Влада штату сильно залежить від податків з продажу (як загального податку з продажів, так і податків з продажу за окремими видами товарів) і від податків на доходи фізичних та юридичних осіб. Прибуткові податки складають більше чверті власних податків штату. Майже стільки ж становлять податки з роздрібних продажів. Податки на майно становлять близько 44% власних доходів муніципальних утворень і більше 70% всіх податкових доходів муніципальних утворень. Штати також використовують збори за користування послугами, особливо пов'язані з вищою освітою. Доходи муніципальних утворень формуються за рахунок індивідуальних зборів [59, с. 387].

островом британського суверенітету, тобто статус, аналогічний статусу домініону.

<sup>1</sup> Гомруль (англ. Home Rule, «самоврядування») – рух за автономію Ірландії на рубежі XIX-XX ст. Передбачало власний парламент і органи самоврядування при збереженні над

За рахунок власних джерел в Канаді формується на рівні 80-85% бюджетних доходів органів місцевого самоврядування, а решта, на рівні 15-20% надходить у вигляді трансфертів. Майже дві третини власних доходів формується за рахунок податків на майно та його використання.

В Австралії на частку місцевого управління припадає тільки 3% від величини збору податків по країні в цілому і відповідальність за розподіл 6% консолідованих обсягів витрат громадського сектора. Податки на власність (ставки) і збори зі споживачів являються основою (близько 70%) доходів, а фінансові субсидії з

центру і штату покривають близько 20% місцевих витрат. Витрати на транспорт, комунальні зручності, рекреацію і культуру складають дві третини від місцевих видатків.

Міське управління в Новій Зеландії має багато спільного з австралійською моделлю. Значна частина доходів органів місцевого самоврядування, на рівні 60% їх сукупного обсягу, формується за рахунок податку на власність [60]. Статистичні дані, що характеризують співвідношення податкових надходжень у країнах-членах ОЕСР, наведено в табл. 2.

Таблиця 2.

Питома вага сукупних та місцевих податкових надходжень країн-членів ОЕСР у ВВП, %

Країна	2000		2010		2014	
	сукупні	місцеві	сукупні	місцеві	сукупні	місцеві
Австралія (Australia)	30,4	0,9	25,6	0,9	..	..
Австрія (Austria)	42,1	1,5	40,8	1,3	43,0	1,4
Бельгія (Belgium)	43,6	1,8	42,4	2,2	44,7	2,1
Канада (Canada)	34,9	2,8	30,4	3,1	30,8	2,8
Чилі (Chile)	18,8	1,5	19,5	1,2	19,8	1,5
Чехія (Czech Republic)	32,5	0,3	32,5	0,4	33,5	0,4
Данія (Denmark)	46,9	14,4	45,3	12,1	50,9	12,6
Естонія (Estonia)	31,0	4,3	33,2	4,4	32,9	4,4
Фінляндія (Finland)	45,8	9,9	40,8	9,9	43,9	10,3
Франція (France)	43,1	4,4	41,6	4,5	45,2	5,9
Німеччина (Germany)	36,2	2,7	35,0	2,8	36,1	2,5
Греція (Greece)	33,2	0,3	32,0	0,9	35,9	1,4
Угорщина (Hungary)	38,7	2,0	37,3	2,4	38,5	2,2
Ісландія (Iceland)	36,2	8,4	33,3	8,5	38,7	9,6
Ірландія (Ireland)	30,9	0,6	27,5	0,9	29,9	0,8
Ізраїль (Israel)	34,9	2,2	30,4	2,4	31,1	2,2
Італія (Italy)	40,6	6,2	41,8	6,4	43,6	6,9
Японія (Japan)	26,6	7,0	27,6	7,1	..	7,4
Корея (Korea)	21,5	3,2	23,4	3,9	24,6	4,2
Люксембург (Luxembourg)	37,1	2,1	38,1	1,7	37,8	1,2
Мексика (Mexico)	16,5	0,1	18,5	0,2	..	..
Нідерланди (Netherlands)	36,8	1,2	36,2	1,3	..	..
Нова Зеландія (New Zealand)	32,5	1,9	30,6	2,2	32,4	2,1
Норвегія (Norway)	41,9	6,3	41,9	5,7	39,1	5,4
Польща (Poland)	33,1	3,0	31,4	4,0	..	..
Португалія (Portugal)	31,2	2,0	30,6	2,0	34,4	2,5
Словакія (Slovak Republic)	33,6	0,5	28,1	0,8	31,0	0,9
Словенія (Slovenia)	36,6	2,7	36,9	4,0	36,6	3,9
Іспанія (Spain)	33,4	3,0	31,5	2,9	33,2	3,3
Швеція (Sweden)	49,0	14,1	43,2	15,3	42,7	15,8
Швейцарія (Switzerland)	27,6	4,4	26,5	4,1	26,6	4,0
Туреччина (Turkey)	24,2	2,1	26,2	2,4	28,7	2,7
Велика Британія (United Kingdom)	34,7	1,4	32,8	1,7	32,6	1,6
США (United States)	28,2	3,4	23,2	3,9	26,0	3,6
В середньому по країнах ОЕСР (OECD - Average)	34,2	3,6	32,8	3,7	..	..

Джерело: Revenue Statistics – OECD countries: Comparative tables. – 2016. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>.

В середньому по країнах-членах ОЕСР відмічається падіння податкового навантаження на економіку. Натомість, зростає частка у ВВП податкових доходів місцевих юрисдикцій.

Проте, в розрізі окремих країн відмічаються суттєві розбіжності стосовно співвідношення сукупних та місцевих податкових надходжень, а також їх частки у ВВП.

Найбільшою часткою сукупних податкових надходжень (із врахуванням соціальних внесків) у ВВП характеризуються північноєвропейські країни: Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція. В середньому, у цих країнах на рівні 50% ВВП вилучається із економіки із подальшим перерозподілом через бюджетну систему. У той же час, саме північноєвропейські країни мають найбільш високі показники частки місцевих податків



у ВВП, в середньому на рівні 10%. Такі країни-члени ЄС, як Австрія, Бельгія, Італія, Іспанія, Німеччина, Франція, мають частку сукупних податкових надходжень у ВВП на рівні 40%, проте, майже вдвічі їх меншу в частині місцевих податків.

США, Канада, Австралія, Великобританія, Японія, Ізраїль мають більш ліберальні режими оподаткування порівняно із північноєвропейськими країнами та країнами старими членами ЄС.

Частка сукупних податкових доходів у цих країнах коливається на рівні 28-32% ВВП, у той час, як місцеві податки формують на рівні 5-10% сукупних податкових надходжень, або від 1 до 3% ВВП цих країн за відповідний рік. На фоні загального тренду щодо падіння частки сукупних податкових надходжень у ВВП, відмічається відповідне зменшення частки місцевих податків у ВВП.

Більшість країн використовують змішані моделі, однак загальна світова тенденція розвитку моделей державного управління спрямована на оптимізацію роботи органів місцевого самоврядування на основі підвищення їх автономії. Вибір тієї чи іншої моделі міжбюджетного регулювання є досить складним питанням для кожної держави. Існують різні підходи щодо класифікації країн за типами моделей міжбюджетного регулювання. Найбільш поширеною є класифікація за схожістю міжбюджетного регулювання та співвідношення ролі центральної та субнаціональної влади.

Наприклад, в країнах Північної Європи (Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція), у яких ВВП на душу населення коливається в межах 50-70 тис. дол. США, органи місцевого самоврядування відіграють значну роль у фінансуванні соціальних видатків. Половина сукупних видатків бюджетів цих країн, або від 25 до

35% ВВП, фінансується з місцевих бюджетів. У той же час, ці країни характеризуються найбільшою часткою фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок податків, що лишаються у розпорядженні місцевих органів влади.

Натомість, системи державного управління в Австрії, Німеччині та Швейцарії характеризуються значною автономією бюджетів різного рівня на основі їх активної співпраці. Частка видатків місцевого рівня у сукупних видатках у цих країнах коливається у межах 17-20%, або 7-8% ВВП. А от, в частині забезпечення функцій органів місцевого самоврядування за рахунок власних податкових надходжень, то в Австрії вони складають до 20% місцевих видатків, у Німеччині – до 35%, а у Швейцарії – понад 60%.

Інші країни Європи, зокрема Бельгія, Португалія, Іспанія, Італія та Франція, у яких ВВП на душу населення значно нижчий, ніж у інших країнах ЄС, на рівні 20 тис. дол. США, зберігають залежність місцевих бюджетів від бюджету центрального рівня. Частка видатків місцевого рівня у сукупних видатках у цих країнах коливається у межах від 20 до 50%, або від 6 до 15% ВВП. В середньому, від третини до половини бюджетних видатків органів місцевого самоврядування у цих країнах фінансується за рахунок місцевих податкових надходжень.

Значимість місцевих органів влади в індустріально розвинених країнах визначається шляхом порівняння двох показників: частки в консолідованих видатках і процентного відношення місцевих видатків до розмірів ВВП.

В табл. 3 представлені статистичні дані щодо питомої ваги бюджетних показників різного рівня у ВВП в розрізі окремих країн ЄС.

Таблиця 3

Бюджетні показники (видатки та податкові надходження) в розрізі рівнів державного управління у окремих країнах-членах ЄС у 2015 році

Країни	ВВП		Частка видатків у ВВП, %		Частка видатків місцевих бюджетів у загальних видатках, %	Частка податкових надходжень у ВВП, %	
	Всього, млрд дол. США	На душу населення, дол. США	загальний бюджет	місцеві бюджети		загальний бюджет	місцеві бюджети
Австрія	374	43724	51,6	8,6	16,7	43	1,4
Бельгія	455	40106	53,9	7,2	13,4	44,7	2,1
Данія	295	52114	54,8	34,9	63,7	50,9	12,6
Іспанія	1200	25864	43,8	6,0	13,7	33,2	3,3
Італія	1816	29866	50,4	11,5	28,8	43,6	6,9
Німеччина	3358	40996	44,0	7,8	17,7	36,1	2,5
Норвегія	389	74822	48,8	16,1	33,0	39,1	5,4
Португалія	199	19121	48,4	5,9	12,2	34,4	2,5
Фінляндія	230	41973	57,7	23,6	40,9	43,9	10,3
Франція	2422	37675	57,0	11,4	20,0	45,2	5,9
Швейцарія	665	80675	33,9	7,1	20,9	26,6	4,0
Швеція	493	49866	51,6	25,0	49,7	42,7	15,8

Складено авторами.

В середньому, у країнах ЄС місцеві органи влади шляхом фінансування власних функцій та повноважень перерозподіляють на рівні 10-11% ВВП.

Однак в розрізі країни ЄС відмічаються суттєві розбіжності в співвідношеннях частки видатків органів

місцевого самоврядування у сукупних видатках та ВВП. За обома показниками лідерами є скандинавські країни (Данія, Швеція, Фінляндія). Виділяються місцеві органи влади Данії, які фінансують понад 60% всіх видатків, що становить понад 30% ВВП. За ними

йдуть Італія, Франція, Німеччина та інші країни – старі члени ЄС. У цих країнах частка видатків бюджетів органів місцевого самоврядування у ВВП коливається в межах 10%, або на рівні 25-30% сукупних державних видатків за відповідний період. Замикають цей список Мальта, Ірландія, Греція, Кіпр.

Потенціал економічного зростання юрисдикції, її конкурентоспроможність та привабливість для розміщення інвестицій можна охарактеризувати потужністю доходної бази, пропорціями розподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи. В цілому, в унітарних країнах рівень централізації бюджетних коштів вищий. Натомість, вищий ступінь децентралізації спостерігається у федеративних країнах, зокрема у США та Канаді. Значна частина коштів у цих країнах акумулюється у бюджетах фондів соціального страхування, місцевих бюджетах та бюджетах членів Федерації.

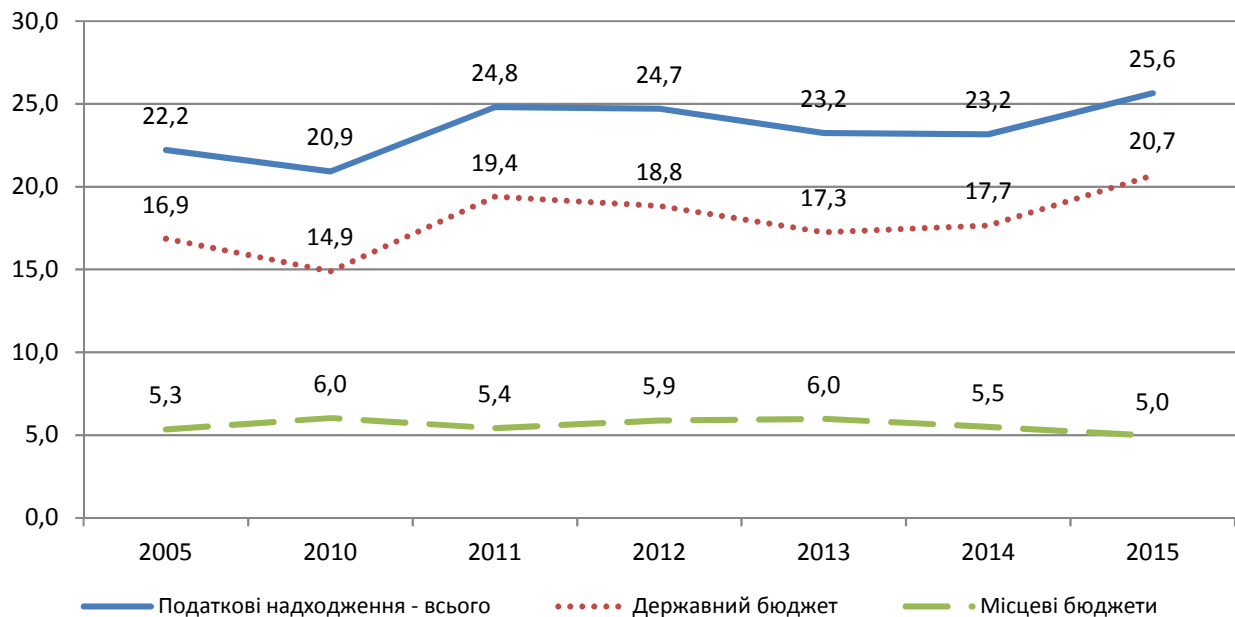
У країнах-членах ЄС центральний уряд в середньому перерозподіляє 22-24% ВВП; уряд штату (землі, кантону) – 4-5% ВВП, органи місцевого самоврядування – на рівні 12% ВВП, а соціальні фонди – 14-16% ВВП. В цілому, у ЄС відмічається тенденція щодо посилення ролі органів місцевого самоврядування в частині перерозподілу ВВП із одночасним зростанням їх соціально-економічної значимості.

В Україні за статистичними даними Міжнародного валютного фонду ВВП на душу населення оцінюється в межах 2 тис. дол. США [61]. Органи місцевого самоврядування фінансують на рівні 35-40% (12-

14% ВВП) сукупних видатків зведеного бюджету. Тобто, якщо врахувати, що в Україні через бюджетну систему в середньому розподіляється 32-34% ВВП (без врахування Пенсійного та інших соціальних фондів), то в середньому на одного громадянина України на рік припадає на рівні 300-350 дол. США фінансування суспільних послуг з бюджетів органів місцевого самоврядування України. Решта, до 500 дол. США – з Державного бюджету України, половина з яких спрямовується на фінансування повноважень органів місцевого самоврядування у вигляді офіційних трансфертів.

За рахунок податків в Україні фінансується лише третина повноважень місцевих органів влади. Решта фінансових потреб органів влади на місцях, головним чином, соціального характеру (освіта, охорона здоров'я), забезпечується системою міжбюджетних трансфертів у вигляді субвенцій, спеціальних дотацій з Державного бюджету України.

На рисунку представлена динаміка частки податкових надходжень у ВВП зведеного, Державного та місцевих бюджетів України. З рисунку видно, що в Україні, починаючи з 2010 року намітилася тенденція щодо нарощування податкового навантаження на економіку<sup>1</sup> за рахунок податків, які зараховуються до Державного бюджету. Натомість, відмічається падіння частки місцевих податків, які є основним джерелом доходів бюджетів органів місцевого самоврядування. В Україні податкові надходження на місцевому рівні формують на рівні 80% доходів<sup>2</sup> бюджетів органів місцевого самоврядування.



Рисунк. Частка податкових надходжень у ВВП в розрізі рівнів бюджетної системи, %

Після реформи міжбюджетних відносин у 2014 році в Україні намітилася тенденція щодо зменшення частки власних податкових надходжень у фінансуванні видатків на місцевому рівні. Якщо у 2005-2010 роках частка податкових надходжень місцевих бюджетів коливалася на рівні 42-44%, то за підсумками 2015 року вона скоротилася до 33%, або майже на чверть. Проте,

у 2016 році було заплановано наростити фінансування місцевих видатків за рахунок податкових надходжень до 40%.

Аналогічні тенденції відмічаються також і в структурі податкових надходжень зведеного бюджету України.

<sup>1</sup> У розрахунку не враховані обов'язкові соціальні відрахування.

<sup>2</sup> У розрахунку не враховані обсяги міжбюджетних трансфертів.

Частка податкових надходжень Державного бюджету України має стійку тенденцію до зростання (з 75% у 2005 році до 80% у 2015-2016 роках). Динаміка доходів органів місцевого самоврядування, їх структура, а також частка у ВВП представлені в табл. 4.

Щодо питомої ваги сукупних доходів місцевих бюджетів України у ВВП, податкових надходжень у тому числі, то частка перших має стійку тенденцію до зростання. Так, на інтервалі (2005-2016 роки) відмічається випереджаюче зростання частки сукупних доходів місцевих органів влади України у ВВП порівняно із податковими надходженнями до місцевих бюджетів

України: частка податкових надходжень у ВВП лишилася майже незмінною на фоні зростання сукупних місцевих доходів у обсязі 3% ВВП, або на 25%, – з 12,2% ВВП у 2005 році до 15,2% ВВП у 2016 році.

В Україні найвагомим джерелом доходів бюджетів органів самоврядування традиційно лишається податок на доходи фізичних осіб.

Понад половини податкових надходжень місцевих бюджетів та чверть сукупних доходів органів місцевого самоврядування формується за рахунок цього джерела.

Таблиця 4

**Динаміка доходів бюджетів органів місцевого самоврядування України у 2005-2016 роках, млн грн**

	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Всього (без урах. оф. трансф.)	30316	80516	100814	105171	101101	120480	152743
Податкові надходження	23589	67576	85852	91191	87334	98218	131066
Податок та збір на доходи фізичних осіб	16487	51029	61066	64586	62557	54921	74689
Податок на прибуток підприємств	192	390	443	675	260	4277	4638
Акцизний податок						7685	10505
Неподаткові надходження	3542	8769	12636	12128	12258	20148	18999
Інші надходження	3186	4171	2326	1852	1510	2114	2678
Офіційні трансферти	23358	78881	124460	115848	130601	173980	189543
Разом	53660	159397	225274	221019	231702	294460	342286
ВВП	441452	1120585	1459096	1522657	1586915	1979458	2262800
<b>Структура доходів місцевих бюджетів, %</b>							
Всього (без урах. оф. трансф.)	56,5	50,5	44,8	47,6	43,6	40,9	44,6
Податкові надходження	44,0	42,4	38,1	41,3	37,7	33,4	38,3
Податок та збір на доходи фізичних осіб	30,7	32,0	27,1	29,2	27,0	18,7	21,8
Податок на прибуток підприємств	0,4	0,2	0,2	0,3	0,1	1,5	1,4
Акцизний податок	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6	3,1
Неподаткові надходження	6,6	5,5	5,6	5,5	5,3	6,8	5,6
Інші надходження	5,9	2,6	1,0	0,8	0,7	0,7	0,8
Офіційні трансферти	43,5	49,5	55,2	52,4	56,4	59,1	55,4
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<b>Питома вага доходів місцевих бюджетів у ВВП, %</b>							
Всього (без урах. оф. трансф.) *	6,9	7,2	6,9	6,9	6,4	6,1	6,8
Податкові надходження	5,3	6,0	5,9	6,0	5,5	5,0	5,8
Податок та збір на доходи фізичних осіб	3,7	4,6	4,2	4,2	3,9	2,8	3,3
Податок на прибуток підприємств	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Акцизний податок	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5
Неподаткові надходження	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	1,0	0,8
Інші надходження	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Офіційні трансферти	53	8,5	7,6	8,2	8,8	8,4	8,4
Разом	12,2	14,2	15,4	14,5	14,6	14,9	15,1

Джерело: складено за даними Державної казначейської служби України.

Однак статистичні данні свідчать про наявність тенденції щодо його зменшення у сукупних доходах місцевих бюджетів України. Якщо у 2005 році частка податку на доходи фізичних осіб у сукупних доходах бюджету складала 30% (3,7% ВВП), то за підсумками 2016 року очікувалось лише 21,8% (3,3% ВВП).

Додатковим фінансовим ресурсом органів місцевого самоврядування стала частка податку на прибуток підприємств, 10% відрахувань якого лишається у розпорядженні місцевих органів влади України.

Однак в умовах нестабільності внутрішньої економічної ситуації в Україні, що характеризується зменшенням обсягів та переорієнтацією національного виробництва, скороченням робочих місць та реальних доходів населення, обумовлених несприятливою зовнішньою кон'юнктурою, а також загальносві-

товою тенденцією щодо зменшення оподаткування прибутків підприємств, за інших незмінних обставин, складно очікувати перетворення цих доходних джерел місцевих бюджетів на потужний фінансовий важіль регіонального розвитку.

Поступово зростає частка адвалорної складової акцизного податку, яку запроваджено з 2015 році. Означене обумовлено низькою еластичністю попиту на підакцизні товари, їх стабільним, відносно рівномірним споживанням в межах території України, а також інфляційними процесами.

Звертає увагу поступове нарощування доходної частини бюджетів органів влади на місцях за рахунок збільшення офіційних трансфертів у фінансуванні повноважень органів місцевого самоврядування України. Питома вага дотаційної статті джерел фінансу-

вання повноважень органів місцевого самоврядування України у ВВП починаючи з 2005 року зростає у більш ніж 1,5 рази (з 5,3% ВВП у 2005 році до 7% ВВП у 2010 році та 8,8% ВВП у 2015–2016 роках), у той час, як частка власних доходних джерел у ВВП лишилася практично незмінною, в межах 7% ВВП.

У зв'язку з викладеним доцільно виділити тенденцію щодо поступового зменшення спроможності органів місцевого самоврядування щодо фінансування делегованих та повноважень за рахунок власних джерел, податкових надходжень зокрема. Натомість, зростає навантаження на Державний бюджет України в частині фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Серед пояснень таких негативних трендів щодо розвитку доходної бази місцевого самоврядування в Україні, які ускладнюють формування та виконання Державного бюджету України, може бути несприятлива зовнішня кон'юнктура, що обумовлює незадовільну динаміку основних показників ключових видів економічної діяльності.

Означене, в свою чергу, негативно впливає на стабільність обмінного курсу національної валюти, стимулює розкручування інфляційної спіралі, а також обумовлює зростання безробіття та скорочення сфери матеріального виробництва.

Серед внутрішніх чинників слід виділити недовершеність бюджетно-податкового планування, яка гостро проявляється в процесі переформатування відносин Уряду та місцевих бюджетів в умовах створення ОТГ. У той же час, за інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України у 2016 році в Україні створено майже 400 ОТГ, які згенерували понад 40 млрд грн додаткових доходів. А з Державного бюджету України у 2016 році бюджетам ОТГ перераховано 3,5 млрд грн міжбюджетних трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, інші субвенції та дотації). На 2017 рік передбачалося 9,6 млрд грн. Отже, нарощування фінансових можливостей ОТГ і в подальшому планувалось здійснювати за рахунок цільових трансфертів з Державного бюджету України без належної уваги до розвитку власної доходної бази місцевих органів влади України.

У порівнянні з країнами-членами ЄС та ОЕСР Україна займає середні позиції за показниками частки податкових надходжень Державного та місцевих бюджетів у ВВП. Починаючи з 2010 року намітилася тенденція щодо зростання податкового навантаження на економіку за рахунок податків на споживання (податок на додану вартість та акцизний податок), які зараховуються до Державного бюджету України. Значно, більш ніж удвічі, скоротилася частка податку на прибуток підприємств у доходах зведеного бюджету України.

Отже, із прийняттям Податкового кодексу України у 2010 році намітилася тенденція щодо зміщення податкового навантаження на кінцевих споживачів, тобто широкі верстви населення із одночасним зниженням податкового тягаря на капітал.

У той же час, в умовах сучасної економічної ситуації в Україні, яка характеризується зниженням реальних доходів населення та звуженням простору для здійснення підприємницької діяльності для малого бізнесу перш за все, основні напрями коротко- та середньострокової податкової політики мають бути дещо уточнені із акцентом на розширення власної доходної бази адміністрації місцевого рівня.

**Висновки і рекомендації.** В цілому, Україна в порівнянні із країнами-членами ОЕСР, займає середні позиції за показниками частки податкових надходжень Державного та місцевих бюджетів у ВВП. Однак слід враховувати, що обсяг податкових надходжень на одного жителя у країнах-членах ОЕСР в 15–20 разів перевищує відповідний показник по Україні.

Отже, серед основних стратегічних напрямів сучасної бюджетно-податкової політики, яка має сприяти підвищенню результативності та ефективності процесів децентралізації державного управління в Україні шляхом формування економічно-спроможних ОТГ необхідно виділити наступні:

- підвищення економічної ефективності вітчизняної податкової системи на основі перегляду основних векторів податкової політики з урахуванням децентралізації державного управління та підвищення якості адміністрування податків;

- раціоналізація методів фінансування місцевих бюджетів, бюджетів Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) зокрема, у тому числі на основі заохочення органів державного управління на місцях в досягненні результатів на всіх етапах бюджетного циклу;

- підвищення якості, прозорості, доступності бюджетної інформації щодо формування та виконання бюджетів ОТГ зокрема, а також швидкості її проходження завдяки впровадженню комплексної інформаційної системи управління фінансами («електронний бюджет»);

- удосконалення процесів формування бюджетів на всіх рівнях бюджетної системи України, а також контролю і моніторингу його виконання з метою підвищення ефективності і результативності витрачання бюджетних коштів.

Одночасно, необхідно вживати заходів щодо скорочення часу, які малі і середні підприємства витрачають на розрахунок і сплату податків, що відбивається в індикаторах «Ведення бізнесу» (Doing Business) [39]. За підсумками останніх досліджень Україна займає 80 місце. Уваги потребують питання щодо забезпечення зростання показників України в частині прозорості бюджету, які відображаються у «Індекс прозорості бюджету» (Open Budget Index) [27].

Окремо слід виділити роботу, спрямовану на зростання числа Об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які демонструють задовільний результат в частині управління власними ресурсами на основі більш широкого використання показників ефективності в бюджеті ОТГ для відображення цілей і результатів програм державних витрат.

З метою досягнення основних стратегічних цілей розвитку бюджетної та податкової системи України в умовах децентралізації державного управління, основну увагу доцільно зосередити на виконанні таких завдань:

- підготовка і реалізація середньострокової програми підвищення якості управління державними фінансами України та ОТГ, а також розробка і удосконалення законодавства, необхідного для організації бюджетного процесу на всіх рівнях бюджетної системи;

- підвищення прозорості бюджетного процесу на основі моніторингу якості фінансового менеджменту головних розпорядників коштів, а також подальшого розвитку системи державного фінансового контролю та аудиту на всіх рівнях бюджетної системи України;

– розробка нової трирічної моделі для оцінки та прогнозування доходів в умовах середньострокового планування на всіх рівнях бюджетної системи, доходів ОТГ зокрема;

– надання підтримки ОТГ щодо реалізації принципів бюджетування, орієнтованого на результат, і середньострокового фінансового планування;

– оновлення та розробка нормативно-правових документів та системи заходів щодо поліпшення фінансового положення і платоспроможності ОТГ;

– вдосконалення системи міжбюджетних трансфертів та оцінки податкового потенціалу з урахуванням впровадження прозорих стимулів з нарощування ОТГ власної доходної бази;

– розвиток нормативно-правової бази для ОТГ з аудиту житлово-комунального господарства та бюджетних установ, що надають соціальні послуги.

Наведені рекомендації надають можливість сформулювати окремі напрями удосконалення податкового законодавства на основі збалансування інтересів Держави, органів місцевого самоврядування та платників податків щодо стабілізації економічної ситуації, а також сприяння сталому розвитку економічної системи України.

Керуючись означеним, доцільно поступово зміщувати податкове навантаження з мобільних факторів виробництва (капітал та праця) на немобільні (земля, природні ресурси), а також на споживання окремих видів товарів, виробництво яких наносить шкоду навколишньому середовищу (або споживання яких є шкідливим для здоров'я людини), у комплексі із підвищенням ефективності податкового адміністрування та стимулювання інвестиційної активності, у тому числі за рахунок удосконалення нормативів податкової амортизації<sup>78</sup>.

Доцільно поступово нарощувати частку податку на прибуток підприємств, що лишається у розпорядженні органів місцевого самоврядування України, а також вжити заходів щодо удосконалення амортизаційної політики, перетворивши її на потужний інструмент залучення інвестицій, перш за все, високотехнологічних.

Означене, крім іншого, сприятиме зменшенню недоїмки (податкового боргу) зі сплати загальнодержавних податків, податку на прибуток підприємств зокрема, а також стимулюватиме зацікавленість органів місцевого самоврядування України до розвитку виробництв на власних територіях, оскільки податкові надходження від оподаткування прибутку підприємств лишатимуться у їх розпорядженні.

Щодо акцизного податку, слід відмітити, що основними його платниками є виробники та імпортери підакцизних товарів. Однак виробництво та розміщення підакцизної продукції на території України відбувається нерівномірно на відміну від їх споживання. Зниження специфічних ставок акцизного податку, який сплачують виробники (імпортери) підакцизної продукції із одночасним підвищенням адвалорної складової, яка лишається у розпорядженні органів місцевого самоврядування, дозволить зміцнити фінансовий потенціал місцевих органів влади України.

Окремо слід акцентувати увагу на необхідності впровадження конкретних заходів, спрямованих на зростання числа ОТГ, які демонструють кращий результат у частині управління власними ресурсами на

основі більш широкого використання показників результативності в бюджетах для відображення цілей і результатів програм державних видатків. Доцільно впроваджувати середньострокові програми підвищення якості управління державними фінансами України та ОТГ на основі оцінки та моніторингу їх фінансового і податкового потенціалу з урахуванням впровадження прозорих стимулів щодо нарощування ними власної доходної бази.

#### Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок: Наказ Державного казначейства від 26.06.2002 р. № 122. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02>.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Бюджетний кодекс України. Стаття 24-1. Державний фонд регіонального розвитку. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>.

4. Міжнародний Валютний фонд. 2016. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2016/10/08/AM16-pr16451-Communique-of-the-Thirty-Fourth-Meeting-of-the-IMFC>.

5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. Рада Європи. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994\\_036](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036).

7. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.

8. Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України. URL: <http://www.president.gov.ua/news/pozachergove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-rad-34118>.

9. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

10. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна»: Угода Верховної Ради України від 27.11.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>.

11. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>.

12. Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні: Постанова Верховної Ради України від 04.06.2015 р. № 509-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/509-19>.

13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Статті 27-42. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

14. Дем'янчук О. І. Фінансовий потенціал регіонів України як базова основа їх стабільного економічного розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 27. С. 73–78.

15. Столяров В. Ф. Науково-методичне забезпечення стратегічного планування та державного регулювання регіонального людського розвитку в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 223-237. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).223-237](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).223-237).
16. Шинкарюк О.В. Науково-методичні засади державного регулювання стійкого людиноцентристського розвитку регіонів. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 164-180. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-164-180.
17. Stolyarov V., Shinkaryuk O., Stolyarova V. Conceptual Provisions of Budget Federalism in the Unitary State Ukraine. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 4 (58). С. 106-110. doi: 10.12958/1817-3772-2019-4(58)-106-110.
18. Столярова В.В., Овчаренко Т.В., Калашнікова Л.М. Становлення бюджетного федералізму в Україні та особливості сучасного Донбасу. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 89-102. doi: 10.12958/1817-3772-2019-3(57)-89-102.
19. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України / кол.авт.; заг. ред. Ф.О. Ярошенка; від. вик. наук. ред. В.Ф.Столярова. — 2-е вид., доп. та перероб. Київ: Державна навчальнонаукова установа «Академія фінансового управління», Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2011. 560 с.
20. Шинкарюк О. В. Становлення та розвиток інформаційно-методичного забезпечення моніторингу регіонального людського розвитку (в контексті реалізації національних завдань ЦРТ). *Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України*. 2016. №1. С. 40-58.
21. Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (викилики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 1: Метрологія людського розвитку та проблеми менеджменту в регіоні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2 (56). С. 229-256.
22. Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (викилики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 2 Парадигма людяності, гармонії та місії регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 241-281.
23. Корнійчук О. О., Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту: Ч. 1 – Стан і проблеми державного регулювання). *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 4-15.
24. Корнійчук О.О., Столяров В. Ф., Шинкарюк О.В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту: Ч. 2 – Перспективи державного регулювання по-новому). *Економіка та держава*. 2017. №4.с.4-15.
25. Reingewertz Y. Fiscal Decentralization – a Survey of the Empirical Literature. *MPRA Paper №9889*. 2014. 46 p.
26. Ebel R.D. Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations. World Bank Institute. Distance Learning Modules. Budapest, 1999.
27. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.
28. Rondinelli D. (1981). Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47, pp. 133-145. <https://doi.org/10.1177/002085238004700205>.
29. Prud'Homme R. The Dangers of Decentralization. *The World Bank Research Observer*. 1995. №10(2). P. 201-220. <https://doi.org/10.1093/wbro/10.2.201>.
30. Brennan G., Buchanan J. The Power to Tax: Analytic Foundations of a Fiscal Constitution. Cambridge University Press, 1980. 231 p.
31. Seabright P. Accountability and Decentralization in Government: an Incomplete Contracts Model. *European Economic Review*. 1996. №40(1). P. 61-89. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00055-0](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00055-0).
32. Ezcurra R., Pascual P. Fiscal Decentralization and Regional Disparities: Evidence from Several European Union Countries. *Environment and Planning*. 2008. №40 (5). P. 11-85. <https://doi.org/10.1068/a39195>.
33. Gramlich E. A Policymaker's Guide to Fiscal Decentralization. *National Tax Journal*. 1993. №46(2). P. 229-235.
34. Rodriguez-Pose A., Ezcurra R. Is Fiscal Decentralization Harmful for Economic Growth? Evidence from the OECD Countries. *Journal of Economic Geography*. 2010. №11(4). P. 619–644. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbq025>.
35. Stigler G. (1957). The Tenable Range of Functions of Local Government. In *Federal Expenditure Policy for Economic Growth and Stability*, ed. Joint Economic Committee, Subcommittee on Fiscal Policy, U.S. Congress, 213–19. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
36. Olson M. The Principle of "Fiscal Equivalence": the Division of Responsibilities Among Different Levels of Government. *The American Economic Review*. 1969. №59(2), P. 479-487.
37. Oates W. (1969). The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: An Empirical Study of Tax Capitalization and Tiebout Hypothesis. *Journal of Political Economy*, 77, pp. 957–971. doi: 10.1086/259584.
38. Oates W. (1972). *Fiscal Federalism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
39. Оценка Бизнес Регулирования. Всемирный банк. 2016. URL: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine>.
40. Frey, Bruno, and Reiner Eichenberger. (1995). Competition among Jurisdictions: The Idea of FOCJ. In *Competition among Jurisdictions*, ed. Lüder Gerken, 209–29. London: Macmillan. ——. 1996. FOCJ: Competitive Governments for Europe. *International Review of Law and Economics*, 16: 315–27. ——. 1999. The New Democratic Federalism for Europe: Functional Overlapping and Competing Jurisdictions. Cheltenham, U.K., and Northampton, MA: Edward Elgar.
41. Мартинов. А. Ю. Маастрихтський договір. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2009. Т. 6 : Ла — Мі. С. 410.
42. Keen M. Vertical Tax Externalities in the Theory of Fiscal Federalism. *IMF Staff Papers*. 1998. №45. P. 454–485.
43. Tiebout Ch-s. 1956. A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*, 64 (5), pp. 416–424. doi: 10.1086/257839.
44. Brueckner J. 1982. A Test for Allocative Efficiency in the Local Public Sector. *Journal of Public Economics*, 19, pp. 311–331. [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(82\)90059-7](https://doi.org/10.1016/0047-2727(82)90059-7).

45. Shah A. 1988. Capitalization and the Theory of Local Public Finance: An Interpretive Essay. *Journal of Economic Surveys*, 2 (3), pp. 209–43. ———. (1989). A Capitalization Approach to Fiscal Incidence at the Local Level. *Land Economics*, 65 (4), pp. 359–75. ———. (1992). Empirical Tests for Allocative Efficiency in the Local Public Sector. *Public Finance Quarterly*, 20 (3), pp. 359–77.
46. Buchanan J. (1965). An Economic Theory of Clubs. *Economica*, 32, pp. 1–14. doi: 10.2307/2552442.
47. Управление на местном уровне в развивающихся странах: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2004. 328 с.
48. Elazar D. J. Exploring federalism. – Tuscoloosa, Al.; London: The University of Alabama Press, 1991.
49. Gagnon A. G., Keil S. Understanding Federalism and Federation. Routledge. 2016. 299 p.
50. Burgess M. Federalism and European union: the building of Europe, 1950–2000/ Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group. 2000. 305 p. URL: [http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan\\_Digital\\_1/FEDERALISM%20Federalism%20and%20European%20union%20the%20building%20of%20Europe,%201950-2000.pdf](http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/FEDERALISM%20Federalism%20and%20European%20union%20the%20building%20of%20Europe,%201950-2000.pdf).
51. Зайдель А.В., Шротен М. Н. Бюджетный федерализм и финансовые ресурсы регионального развития – модели сотрудничества и конкуренции. Москва: Юрайт, 2000. 598 с.
52. Hughes G., Smith S., Tabellini G. (1991). Economic aspects of decentralized government: structure, functions and finance. *Economic Policy*, 6 (13), pp. 426–459. doi: 10.2307/1344632.
53. Управление на местном уровне в индустриально развитых странах: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. 416 с.
54. Лотц Й. Организация и финансирование местного управления: страны Северной Европы. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. С. 272–316.
55. Янг. Д. Місце самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії. SKL International. 59 с. URL: <http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Misceve-samovryaduvannya-v-krayinah-Skandiinaviyi-ta-Baltiyyi.pdf>.
56. Chandler J. A. Explaining Local Government: Local Government in Britain Since 1800. Publish by Manchester University Press, Oxford Road. 2007. 367 p.
57. Кинг Д. Организация и финансирование местного управления: Соединенное Королевство. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. С. 317–368.
58. Muramatsu Michio and Farrukh Iqbal. (2001). Understanding Japanese Intergovernmental Relations: Perspectives, Models, and Salient Characteristics. In *Local 38 Anwar Shah Government Development in Postwar Japan*, 1–28. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
59. Мокида Н. Организация и финансирование местного управления: Япония. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. С. 194–233.
60. Шрёдер Л. Организация и финансирование местного управления: США. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. С. 387.
61. Доллери Б. Организация и финансирование местного управления: Новая Зеландия. *Управление на местном уровне в индустриально развитых странах*: пер. с англ. / под ред. Анвара Шаха. Москва: Издательство «Весь Мир», 2010. С. 242.

## References

1. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro yedyniy kaznacheiskyi rakhunok: Nakaz Derzhavnoho kaznacheistva vid 26.06.2002 r. № 122 [On approval of the Regulations on the single treasury account: Order of the State Treasury of June 26, 2002 № 122]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02> [in Ukrainian].
2. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 2, 2010 № 2755-VI]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
3. Biudzhetnyi kodeks Ukrainy. Stattia 24-1. Derzhavnyi fond rehionalnoho rozvytku [Budget Code of Ukraine. Article 24-1. State Fund for Regional Development]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3> [in Ukrainian].
4. International Monetary Fund. (2016). Retrieved from <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2016/10/08/AM16-pr16451-Communique-of-the-Thirty-Fourth-Meeting-of-the-IMFC> [in Ukrainian].
5. Pro skhvalennia «Kontseptsii reformuvannia mistvevoho samovriadyvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini»: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 roku №333-r [On Approving the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Government in Ukraine : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 1, 2014 No. 333-p]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [in Ukrainian].
6. European Charter of Local Self-Government of 15.10.1985, Council of Europe. Retrieved from [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994\\_036](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036) [in Ukrainian].
7. Pro spivrobotnytstvo terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 17.06.2014 r. № 1508-VII [On cooperation of territorial communities: Law of Ukraine of June 17, 2014 № 1508-VII]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> [in Ukrainian].
8. Pozacherhove poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy [Extraordinary message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/news/poza-cherhove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-rad-34118> [in Ukrainian].
9. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnia 2015 roku № 5/2015 [On the Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020": Presidential Decree No. 5/2015 of 12 January 2015]. Retrieved from <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
10. Uhoda pro Koalitsiiu deputatskykh fraktsii «Yevropeiska Ukraina»: Uhoda Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 27.11.2014 r. [Agreement on the Coalition of Deputy Factions "European Ukraine": Agreement of the Verkhovna Rada of Ukraine dated November 27, 2014]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15> [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.04.2016 r. № 1099-VIII [On approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April

- 14, 2016 № 1099-VIII]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1099-19> [in Ukrainian].
12. Pro Plan zakonodavchoho zabezpechennia reform v Ukraini: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 04.06.2015 r. № 509-VIII [On the Plan of Legislative Support of Reforms in Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of June 4, 2015 № 509-VIII]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/509-19> [in Ukrainian].
13. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR. Statti 27-42 [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of 21.05.1997 № 280/97-BP. Articles 27-42]. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
14. Demianchuk O. I. (2014). Finansovyi potentsial rehioniv Ukrainy yak bazova osnova yikh stabilnoho ekonomichnoho rozvytku [Financial potential of the regions of Ukraine as a basic basis of their stable economic development]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Ekonomika» – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Economics"*, Issue 27, pp. 73-78. Ostroh, Ostroh Academy National University Publishing House [in Ukrainian].
15. Stolyarov V. F. (2019). Scientific and methodological support of strategic planning and state regulation of regional human development in Ukraine. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 223-237. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).223-237](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).223-237) [in Ukrainian].
16. Shinkaryuk A. (2020). Scientific and Methodological Foundations of State Regulation of Sustainable CeveroCentric Development of Regions. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 164-180. doi: [10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-164-180](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-164-180) [in Ukrainian].
17. Stolyarov V., Shinkaryuk O., Stolyarova V. (2019). Conceptual Provisions of Budget Federalism in the Unitary State Ukraine. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 4 (58), pp. 106-110. doi: [10.12958/1817-3772-2019-4\(58\)-106-110](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-4(58)-106-110).
18. Stoliarova V.V., Ovcharenko T.V., Kalashnikova L.M. (2019). Stanovlennia biudzhethnoho federalizmu v Ukraini ta osoblyvosti suchasnoho Donbasu [Formation of budget federalism in Ukraine and features of modern Donbas]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 89-102. doi: [10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-89-102](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-89-102) [in Ukrainian].
19. Naukovo-praktychnyi komentar do Biudzhethnoho Kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary to the Budget Code of Ukraine]. (2011). (2nd ed., rev.). Kyiv, State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management", Ukrainian State University of Finance and International Trade [in Ukrainian].
20. Shynkariuk O. V. (2016). Stanovlennia ta rozvytok informatsiino-metodychnoho zabezpechennia monitorynhu rehionalnoho liudskoho rozvytku (v konteksti realizatsii natsionalnykh zavdan TsRT) [Formation and development of information and methodological support for monitoring regional human development (in the context of the implementation of national MDGs)]. *Modeliuvannia ta informatyzatsiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy – Modeling and informatization of socio-economic development of Ukraine*, 1, pp. 40-58 [in Ukrainian].
21. Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnoho liudskoho rozvytku v Ukrainському Donbasi ta na Podilli (vyklyky, namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 1: Metrolohiia liudskoho rozvytku ta problemy menedzhmentu v rehioni [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003-2013 dimension; 2017-2027). Part 1: Metrology of Human Development and Management Problems in the Region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (56), pp. 229-256. doi: [10.12958/1817-3772-2019-2\(56\)-229-256](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-229-256) [in Ukrainian].
22. Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnoho liudskoho rozvytku v Ukrainському Donbasi ta na Podilli (vyklyky, namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 2: Paradyhma liudianosti, harmonii ta misii rehionu [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003-2013 dimension; 2017-2027). Part 2: Paradigm of humanity, harmony and mission of the region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 241-281. doi: [10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-241-281](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-241-281) [in Ukrainian].
23. Korniiichuk O.O., Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 1 – stan i problemy derzhavnogo rehuliuвання) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 1 - state and problems of state regulation)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 3, pp. 4-15 [in Ukrainian].
24. Korniiichuk O.O., Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 2 – perspektyvy derzhavnogo rehuliuвання po-novomu) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 2 - prospects of state regulation in a new way)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 4, pp. 4-15 [in Ukrainian].
25. Reingewertz Y. (2014). Fiscal Decentralization – a Survey of the Empirical Literature. *MPRA Paper №9889*. 46 p.
26. Ebel R.D. (1999). Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations. World Bank Institute. Distance Learning Modules. Budapest.
27. Pro vidkrytist vykorystannia publicnykh koshtiv: Zakon Ukrainy vid 11.02.2015 r. № 183-VIII [On the open use of public funds: Law of Ukraine of 11.02.2015 № 183-VIII]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19> [in Ukrainian].
28. Rondinelli D. (1981). Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47, pp. 133-145. <https://doi.org/10.1177/002085238004700205>.
29. Prud'Homme R. (1995). The Dangers of Decentralization. *The World Bank Research Observer*, 10(2), pp. 201-220. <https://doi.org/10.1093/wbro/10.2.201>.
30. Brennan G., Buchanan J. (1980). The Power to Tax: Analytic Foundations of a Fiscal Constitution. Cambridge University Press. 231 p.
31. Seabright P. (1996). Accountability and Decentralization in Government: an Incomplete Contracts Model. *European Economic Review*, 40(1), pp. 61-89. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00055-0](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00055-0).
32. Ezcurra R., Pascual P. (2008). Fiscal Decentralization and Regional Disparities: Evidence from Several European Union Countries. *Environment and Planning*, 40 (5), pp. 11-85. <https://doi.org/10.1068/a39195>.



33. Gramlich E. (1993). A Policymaker's Guide to Fiscal Decentralization. *National Tax Journal*, 46(2), pp. 229-235.
34. Rodriguez-Pose A., Ezcurra R. (2010). Is Fiscal Decentralization Harmful for Economic Growth? Evidence from the OECD Countries. *Journal of Economic Geography*, 11(4), pp. 619-644. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbq025>.
35. Stigler G. (1957). The Tenable Range of Functions of Local Government. In *Federal Expenditure Policy for Economic Growth and Stability*, ed. Joint Economic Committee, Subcommittee on Fiscal Policy, U.S. Congress, 213-19. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
36. Olson M. (1969). The Principle of "Fiscal Equivalence": the Division of Responsibilities Among Different Levels of Government. *The American Economic Review*, 59(2), pp. 479-487.
37. Oates W. (1969). The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: An Empirical Study of Tax Capitalization and Tiebout Hypothesis. *Journal of Political Economy*, 77, pp. 957-971. doi: 10.1086/259584.
38. Oates W. (1972). *Fiscal Federalism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
39. Assessment of Business Regulation. The World Bank. (2016). Retrieved from <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine>.
40. Frey, Bruno, and Reiner Eichenberger. (1995). Competition among Jurisdictions: The Idea of FOCJ. In *Competition among Jurisdictions*, ed. L der Gerken, 209-29. London: Macmillan. ———. 1996. FOCJ: Competitive Governments for Europe. *International Review of Law and Economics*, 16: 315-27. ———. 1999. The New Democratic Federalism for Europe: Functional Overlapping and Competing Jurisdictions. Cheltenham, U.K., and Northampton, MA: Edward Elgar.
41. Martynov. A. Yu. (2009). Maastrykhtskiy dohovir [Maastricht Treaty]. *Encyclopedia of the History of Ukraine*: in 10 volumes, Vol. 6 : La — Mi, pp. 410. Kyiv, Nauk. dumka [in Ukrainian].
42. Keen M. (1998). Vertical Tax Externalities in the Theory of Fiscal Federalism. *IMF Staff Papers*, 45, pp. 454-485.
43. Tiebout Ch-s. (1956). A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*, 64 (5), pp. 416-424. doi: 10.1086/257839.
44. Brueckner J. (1982). A Test for Allocative Efficiency in the Local Public Sector. *Journal of Public Economics*, 19, pp. 311-331. [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(82\)90059-7](https://doi.org/10.1016/0047-2727(82)90059-7).
45. Shah A. (1988). Capitalization and the Theory of Local Public Finance: An Interpretive Essay. *Journal of Economic Surveys*, 2 (3), pp. 209-43. ———. (1989). A Capitalization Approach to Fiscal Incidence at the Local Level. *Land Economics*, 65 (4), pp. 359-75. ———. (1992). Empirical Tests for Allocative Efficiency in the Local Public Sector. *Public Finance Quarterly*, 20 (3), pp. 359-77.
46. Buchanan J. (1965). An Economic Theory of Clubs. *Economica*, 32, pp. 1-14. doi: 10.2307/2552442.
47. Shah Anvar (Ed.). (2004). *Local Governance in Developing Countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. 328 p. [in Russian].
48. Elazar D. J. (1991). *Exploring federalism*. — Tuscoloosa, Al.; London: The University of Alabama Press.
49. Gagnon A. G., Keil S. (2016). *Understanding Federalism and Federation*. Routledge. 299 p.
50. Burgess M. (2000). *Federalism and European union: the building of Europe, 1950-2000*/ Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group. 305 p. Retrieved from [http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan\\_Digital\\_1/FEDERALISM%20Federalism%20and%20Europe%20an%20union%20the%20building%20of%20Europe,%201950-2000.pdf](http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/FEDERALISM%20Federalism%20and%20Europe%20an%20union%20the%20building%20of%20Europe,%201950-2000.pdf).
51. Zaydel A.V., Shroten M.N. (2000). Budgetary federalism and financial resources of regional development - models of cooperation and competition. Moscow, Yurayt. 598 p. [in Russian].
52. Hughes G., Smith S., Tabellini G. (1991). Economic aspects of decentralized government: structure, functions and finance. *Economic Policy*, 6 (13), pp. 426-459. doi: 10.2307/1344632.
53. Shah Anvar (Ed.). (2010). *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. 416 p. [in Russian].
54. Lotz J. (2010). Organization and financing of local government: Nordic countries. *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. Pp. 272-316 [in Russian].
55. Yanh. D. Mistseve samovryaduvannia v krainakh Skandynavii ta Baltii [Local self-government in the Scandinavian and Baltic countries]. *SKL International*. 59 p. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Misceve-samovryaduvannya-v-krayinah-Skandiina-viyi-ta-Baltiyyi.pdf> [in Ukrainian].
56. Chandler J. A. (2007). *Explaining Local Government: Local Government in Britain Since 1800*. Publish by Manchester University Press, Oxford Road. 367 p.
57. King D. (2010). Local Government Organization and Financing: United Kingdom. *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. Pp. 317-368 [in Russian].
58. Muramatsu Michio and Farrukh Iqbal. (2001). Understanding Japanese Intergovernmental Relations: Perspectives, Models, and Salient Characteristics. In *Local 38 Anwar Shah Government Development in Postwar Japan*, 1-28. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
59. Mokida N. (2010). Organization and financing of local government: Japan. *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. Pp. 194-233 [in Russian].
60. Schroeder L. (2010). Organization and financing of local government: USA. Japan. *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. P. 387 [in Russian].
61. Dolleri B. (2010). Local Government Organization and Financing: New Zealand. *Local government in industrialized countries*. Trans. from Engl. Moscow, All World Publishing House. P. 242 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.04.2020

Прийнято до друку 14.04.2020

**Формат цитування:**

Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В., Островецький В. В., Столярова В. В. Методологічні засади фіскальної децентралізації доходів в умовах становлення бюджетної федералізації унітарної держави. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 202-218. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).202-218](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).202-218)

Stolyarov V. F., Shinkaryuk O. V., Ostrovetsky V. V., Stolyarova V. V. (2020). Methodological bases of fiscal decentralization of incomes in the conditions of formation of budgetary federalization of the unitary state. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), pp. 202-218. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).202-218](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).202-218)